

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин
(№ 605)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

 Л. Л. Носач

« 31 » серпня 2022 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Економіка праці і соціально-трудоі відносини

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 29 Міжнародні відносини

Спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма: Міжнародна економіка

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2022 року

Харків – 2022 р.

Розробник: Давидова І.О., д.е.н., проф.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин (№ 605)

Протокол № 1 від «28» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
(науковий ступінь та вчене звання)

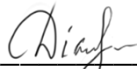
(підпис)

І. О. Давидова

(ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

_____

(підпис)

Д. В. Дикун

(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Давидова Ірина Олегівна - завідувач кафедри, доктор економічних наук професор.

Напрямок (тематика) наукових досліджень: проблематика ринку праці і зайнятості, інтелектуальний капітал, методологія економічної науки

Веде дисципліни:

- Економіка праці та соціально-трудова відносини;
- Зовнішньоекономічна діяльність;
- Економіка і організація діяльності об'єднань підприємств;
- Міжнародні економічні відносини;
- Управління стратегічними змінами.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 4 семестр.

Обсяг дисципліни: 4 кредити ЄКТС (120 годин), аудиторна робота – 48 годин, самостійна робота – 72 години.

Форми здобуття освіти - денна, дистанційна, заочна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – Політекономія, Макроекономіка, Мікроекономіка, Статистика, Економіка підприємства, Менеджмент, Самоменеджмент.

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – Економічний аналіз.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів сучасного економічного мислення та системи спеціальних знань у галузі зовнішньоекономічної діяльності підприємств, маркетингових досліджень зовнішнього ринку, порядку укладення контрактів з іноземними партнерами, організації міжнародних перевезень, митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Завдання: вивчення основних та допоміжних операцій, пов'язаних зі здійсненням економічної діяльності на зовнішніх ринках; обґрунтування організаційні форми і методи, що використовуються при укладанні комерційних угод; визначенні етапів підготовки та проведення зовнішньоторговельних угод і укладання контрактів купівлі-продажу; ознайомлення з функціональним забезпеченням зовнішньоторговельного процесу на рівні підприємства через

вивчення організації міжнародних перевезень, оформлення міжнародної транспортної документації, валютно-фінансових умов контрактів, що визначають економічний ефект від торговельної угоди та сприяють підвищенню ефективності ЗЕД підприємства.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких компетентностей:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність навчатися та бути сучасно навченим.

ЗК4. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК9. Уміння бути критичним та самокритичним.

ЗК10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК11. Здатність працювати в команді.

СК1. Здатність виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку світового господарства, особливості реалізації економічної політики та світових інтеграційних/деінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.

СК2. Здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин.

Програмні результати навчання:

РН5. Володіти навичками самоаналізу (самоконтролю), бути зрозумілим для представників інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності, мультикультурності, толерантності та поваги до них.

РН6. Планувати, організовувати, мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу.

РН9. Розуміти і вміти застосовувати, відповідно до інших вимог освітньої програми, сучасні теорії та методи розв'язання спеціалізованих складних задач і практичних проблем у сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародного руху капіталу, міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, мобільності людських ресурсів, міжнародного трансферу технологій.

4 Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Праця як основа розвитку суспільства і фактор виробництва

Тема 1. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни.

Об'єкти вивчення дисципліни “Економіка праці і соціально-трудова відносинами”. Організація, функціонування та результати діяльності ринків праці, поведінка роботодавців та працівників в результаті впливу стимулів у вигляді заробітної платні, цін, прибутку, впливу негрошових факторів, державна політика в сфері соціально-трудова відносин як об'єкти вивчення дисципліни. Предмет вивчення дисципліни. Завдання дисципліни.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Ознайомлення з Законами України “Про зайнятість населення”. Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до тестування. Підготовка до розв'язання проблемної ситуації. (Тема 1).

Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства.

Характеристика населення. Трудові ресурси: демографічний, освітній, професійно-кваліфікаційний аспекти. Трудовий потенціал: суть, показники і структура. Динаміка змін в структурі населення України та світовій спільноті.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Ознайомлення з Законами України “Про зайнятість населення”, “Про оплату праці”, з кодексом законів про працю України.[1],[3],[6]. Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до тестування. Підготовка до розв'язання проблемної ситуації (Тема 2).

Тема 3. Соціально-трудова відносинами як система.

Характеристика соціально-трудова відносин. Суб'єкти соціально-трудова відносин. Форми соціально-трудова відносин. Соціальна сутність соціально-трудова відносин як системи у сучасних умовах господарювання. Методи регулювання соціально-трудова відносин.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до тестування. Самостійне вивчення матеріалу з питань процесу формування соціально-трудових відносин на підприємствах (Тема 3).

Тема 4. Соціальне партнерство.

Визначення соціального партнерства. Суб'єкти соціального партнерства. Сутність, показники, типи та соціальна структура трудового конфлікту.

- Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Ознайомлення з Законами України “Про оплату праці”, з кодексом законів про працю України.[3],[6]. Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до розв'язання проблемної ситуації (Тема 4).

Тема 5. Ринок праці та його регулювання.

Ринок праці: сутність, зміст та структура. Сегменти ринку праці. Попит та пропозиція на ринку праці. Регулювання ринку праці.

- Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до тестування. Самостійне вивчення матеріалу з питань форм соціального партнерства (Тема 5).

Тема 6. Соціально-трудові відносини зайнятості.

Форми і види зайнятості. Форми безробіття. Регулювання зайнятості і державна політика зайнятості.

- Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Опрацювання лекційного матеріалу, ознайомлення з законом “Про зайнятість населення” (Тема 6).

Модульний контроль 1

- Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).

- Обсяг аудиторного навантаження: 1 година

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*
  - *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*
- Підготовка до модульного контролю.

Змістовий модуль 2.

Організація та оплата праці в умовах ринкових відносин

Тема 7. Організація і нормування праці.

Поняття та основні напрямки організації праці. Трудовий процес та його раціоналізація. Умови праці та фактори їх формування.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до тестування (Тема 7).

Тема 8. Продуктивність та ефективність праці.

Ефективність та методи вимірювання продуктивності праці. Фактори, які впливають на продуктивність праці. Продуктивність та рівень оплати.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне дослідження чинників підвищення ефективності праці на підприємстві. (Тема 8).

Тема 9. Політика доходів та оплата праці.

Рівень життя та доходів населення. Заробітна платня в економічній системі. Тарифна система. Форми і системи заробітної плати.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до тестування (Тема 9).

Тема 10. Планування праці.

Методика планування праці. Планування чисельності і структури кадрів. Планування росту продуктивності праці.. Планування заробітної платні.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до тестування (Тема 10).

Тема 11. Аналіз, звітність та аудит у сфері праці.

Система трудових показників і взаємозв'язок їх елементів. Звітність та аудит у сфері праці.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Ознайомлення з законами України "Про власність" "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність".[6]. Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення теоретичного матеріалу з питань удосконалення звітності та аудиту у сфері праці (Тема 11).

Тема 12. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання та удосконалення соціально-трудових відносин.

Специфіка досліджень проблем трудової організації в умовах ринку. Сутність, цілі та задачі соціологічних досліджень у сфері праці. Регулювання та удосконалення соціально-трудових відносин.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 13. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин.

Міжнародна організація праці. Цілі і основні напрямки діяльності Міжнародної організації праці. Основні Конвенції МОП. Міжнародна трудова міграція населення.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 3-5 годин. . Самостійна робота- 7-12 годин.*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні

СР: Ознайомлення з конвенціями МОП, з кодексом законів про працю та про відпустки.[2],[6]. Опрацювання лекційного матеріалу (Тема 12).

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 1 година*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

Модуль 2.

Індивідуальне завдання (РР).

5. Контрольна робота

Контрольна робота не передбачена навчальним планом

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (тестування за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...0,5	6	0...3
Виконання практичних робіт	3...5	3	9...15
Модульний контроль	10...20	1	12...20
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...0,5	10	0...5
Виконання практичних робіт	3...5	3	9...15
Модульний контроль	10...20	1	12...20
Виконання і захист РР	12...	1	16...22
Усього за семестр			60...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. У такому випадку семестровий контроль проводиться у вигляді тестування за темами курсу.

Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90-100	відмінно
75-89	добре
60-74	задовільно
01-59	незадовільно з можливістю повторного складання

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- ринок праці як підсистема ринкової економіки, моделі ринків праці, функції сучасного ринку праці, типи, форми, різновиди та сегменти ринків праці та способи регулювання ринку праці;
- суб'єкти соціально-трудових відносин, основні напрями соціального захисту у сфері праці, системи соціально-трудових відносин у суспільстві:
- показники використання праці та методики їх нормування;
- система показників продуктивності праці;
- соціально-економічну сутність заробітної плати, функції заробітної плати і принципи її організації, складові тарифної системи оплати праці:
- міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин.
- Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:
- визначити загальну чисельність і структуру кадрів підприємства;
- визначити середньоблікову чисельність працівників;
- визначити коефіцієнти вибуття, прийому й плинності кадрів;
- визначити загальну потребу в кадрах підприємства;
- визначити заплановане зростання продуктивності праці;
- визначити технологічну, виробничу й загальну трудомісткість виробничої програми підприємства й середній коефіцієнт виконання норм;
- визначити економію робочої сили за рахунок підвищення продуктивності нового обладнання;
- визначити заробіток робітника;
- визначити розцінку на один виріб і заробіток робітника.

Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Виконати й захистити всі практичні завдання, розрахункову роботу та здати тестування.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум, захистити всі практичні завдання, виконати розрахункову роботу та здати тестування. Продемонструвати в цілому високий рівень теоретичної підготовки згідно навчального плану, вміння застосовувати отриманні знання в процесі аналізу, використовувати відомі формули для вирішення задач,

Відмінно (90-100). Виконати й захистити всі практичні завдання, РР, здати модулі з максимальною кількістю балів. Досконально знати всі теми та вміння застосувати теоретичний матеріал щодо вирішення практичної ситуації шляхом практичного застосування теоретичних знань і умінь, застосовувати знання з окремих питань до конкретної соціально-економічної ситуації в трудовій сфері.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність. При вивченні курсу можливе врахування підсумків визнання результатів неформального або інформального навчання в подальшому освітньому процесі, при одержанні підсумкових балів.

10. Політика академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає (Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Лист МОН України № 1/9-650 від 23.10.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#n211>):

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

11. Порядок визнання результатів неформальної освіти

Неформальна освіта - це освіта, яка здобувається зазвичай за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти.

Право на визнання результатів неформальної освіти поширюється на здобувачів усіх рівнів вищої освіти.

З метою визнання результатів неформальної освіти за заявою здобувача освіти на ім'я викладача певної дисципліни проводиться перевірка отриманих здобувачем результатів навчання.

У разі необхідності, згідно з рішенням викладача, гаранта освітньої програми або завідувача випускової кафедри створюється предметна комісія. До складу комісії входять: гарант освітньої програми за якою навчається здобувач; завідувач кафедри, за якою закріплено дисципліну, результати навчання за якою

перевіряються; науково-педагогічні працівники, які викладають відповідну дисципліну.

За підсумками оцінювання викладач або предметна комісія складає протокол, який містить висновок про зарахування чи не зарахування відповідної дисципліни для деканату.

За умови позитивного висновку щодо процедури визнання результатів неформальної освіти здобувачу зараховуються відповідна дисципліна навчального плану або її частина та визначений для неї обсяг кредитів ЄКТС.

12. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:
<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=122>

Електронний каталог науково-технічної бібліотеки Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського "ХАІ". - Режим доступу:
<https://library.khai.edu/catalog>

www.president.gov.ua – сайт Президента України

www.rada.gov.ua – сайт Верховної Ради України

www.kmu.gov.ua – сайт Кабінету Міністрів України

www.me.gov.ua – сайт Міністерства економіки України

12 Рекомендована література

Електронний ресурс, на якому розміщено навчально-методичний комплекс дисципліни:

http://library.khai.edu/catalog?clear_all_params=0&mode=KNMZ&lang=ukr&aller_mode=SearchDocForm&ext=no&theme_path=0&themes_basket=&ttp_themes_basket=&disciplinesearch=no&top_list=1&fullsearch_fld=&author_fld=&docname_fld=&docname_cond=beginwith&theme_context=&theme_cond=all_theme&theme_id=0&is_ttp=0&combiningAND=0&step=20&tpage=1

Базова

1. Гриньова В.М., Шульга Г.Ю. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посіб. / В.М. Гриньова, Шульга Г.Ю. - К.: "Знання", 2010. - 310 с.

2. Економіка праці і соціально-трудові відносини: навчальний посібник / Л.Д. Гармідер, С.О. Філатова. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – 640 с.

3. Калина А.В. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посібник. – Київ: Персонал, 2014. – 498 с.

4. Економіка праці : навчальний посібник / за заг. ред. Г. В. Назарової. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 330 с.

5. Іваницька С.Б., Галайда Т.О., Економіка праці і соціально-трудові відносини. – Полтава: ПолтНТУ ім. Юрія Кондратюка, 2019. – 217 с.